

O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI OLIY VA O‘RTA MAXSUS TA‘LIM VAZIRLIGI
NIZOMIY NOMIDAGI TOSHKENT DAVLAT PEDAGOGIKA UNIVERSITETI
T.N.QORI NIYOZIY NOMIDAGI O‘ZBEKISTON PEDAGOGIKA FANLARI ILMIY-
TADQIQOT INSTITUTI

ANIQ VA TABIIY FANLARNI O‘QITISHNING
ZAMONAVIY METODOLOGIYASI:
MUAMMO VA YECHIMLARI

mavzusida respublika ilmiy-amaliy anjumani

M A T E R I A L L A R I

Toshkent - 2021

TAHRIR HAY'ATI

1. B.S.Abdullayeva - pedagogika fanlari doktori, professor (mas'ul muharrir)
2. A.N.Nigmatov -geografiya fanlari doktori, professor
3. L.Qorahonova - pedagogika fanlari bo'yicha falsafa fanlari bo'yicha doktori, (PhD)
4. M.T.Shodmonqulov - tayanch doktorant
5. J.B.Mamadiyorov - tayanch doktorant

To'plamga kiritilgan maqola va tezislariga dalil, raqam va ma'lumotlarning to'g'riligiga mualliflar masuldirlar

Anjuman materiallari to'plami T.N.Qori Niyoziy nomidagi O'zbekiston Pedagogika fanlari ilmiy tadqiqot institute Ilmiy kengashi qarori (20.04.2021y. №3) bilan nashirga tavsiya etilgan.

3. Ishmuhammedov R., Abduqodirov A., Pardaev A., Ta'limda innovatsion texnologiyalar. –Toshkent. Iste'dod jamg'armasi. 2008 yil.

BO'LAJAK MUTAXASSISLARNING KASBIY-PSIXOLOGIK TAYYORGARLIGINING O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI

Ergasheva G.S., TDPU dotsenti, p.f.d. (DSc)

Saidova K., TDPU magistri

Fayzidinova M., Qo'qon DPI talabasi

Bo'lajak mutaxassislarning kasbiy-psixologik tayyorgarligining o'ziga xos xususiyatlari, psixologik tayyorgarligi asosiy komponentlari bayon qilinadi.

Tayanch so'lar: mutaxassis, kasbiy-psixologik tayyorgarlik, component, psixologik texnika, axloqiy-psixologik tayyorgarlik.

Описаны особенности профессионально-психологической подготовки будущих специалистов, основные компоненты психологической подготовки.

Ключевые слова: специалист, профессионально-психологический тренинг, компонент, психологическая методика, морально-психологический тренинг.

The features of professional and psychological training of future specialists, the main components of psychological training are described.

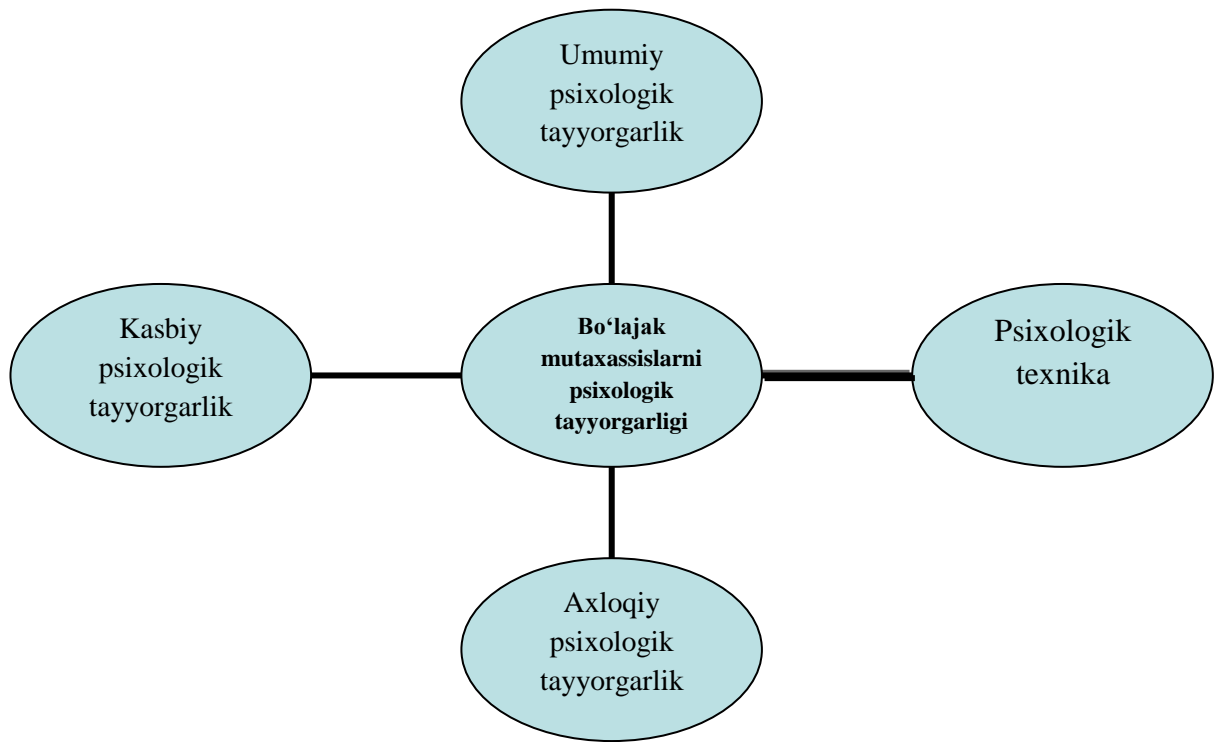
Key words: specialist, professional psychological training, component, psychological technique, moral and psychological training.

Har qanday mutaxassisning kasbiy faoliyati (yuqori darajadagi mutaxassislik bilim, ko'nikma, malakaga ega bo'lsa ham) psixologik bilimlarni egallashni talab etadi. Ta'lim tizimida shaxs tarbiyasi, sub'ektning o'quv va kasbiy faoliyatga tayyorgarligini shakllantirish, ta'lim jarayoniga yangi pedagogik va innovatsion texnologiyalarni joriy etish o'quv-tarbiya jarayonini sifatli psixologik ta'minotisiz amalga oshirib bo'lmaydi. Kasbiy faoliyatda samarali natijalarga erishish uchun psixologiya asoslariga tayangan holda shaxsiy munosabatlarni yo'lga qo'yish, shaxslararo munosabatlarni amalga oshirish lozim [1, 59-b; 2, 392-b; 3, 53-b.].

Bo'lajak mutaxassisning psixologik tayyorgarligi kasbiy yetuklikning muhim tarkibiy qismi hisoblanadi. Uning asosiy maqsadi – yaxlit shaxsiy ta'limning tizimli komponenti sifatida bo'lajak mutaxassisning psixologik madaniyatini shakllantirishdan iborat [1, 6-b.].

Shaxsning psixologik madaniyati ta'limning murakkab tizimi sifatida o'zida o'zaro bog'langan uchta komponentni: intellektual (kognitiv), regulyativ-amaliy (axloqiy) va mohiyatli-qadrli (ma'naviy-axloqiy) mujassamlashtiradi [4, 60-b.].

Quyida bo'lajak mutaxassislarni psixologik tayyorgarligi asosiy komponentlariga to'xtalib o'tamiz (1-rasm).

1-rasm. Bo'lajak mutaxassislarni psixologik tayyorgarligi asosiy komponentlari.

1. Umumiy psixologik tayyorgarlik o'zida psixologik bilimlar tizimini qamrab oladi. Ilmiy psixologik tafakkur kasbiy vazifalarni hal etish jarayonida shakllanadi. Shuning uchun o'quv mashg'ulotlarida talabalar mustaqil ishlarini tashkillashtirish asosida zarur aqliy faoliyatni va tasavvurlarni tuzatish va to'g'rilab, to'ldirib borishga yo'naltirish, o'quv topshiriqlari tizimini ishlab chiqish zarur.

2. Psixologik texnika, o'zida psixologik ko'nikma, malaka, faoliyat, uslub va qoidalar yig'indisini taqdim etib, kasbiy faoliyatda yuqori psixologik natijalarga erishishni ta'minlaydi. Psixologik texnika o'zida har bir insonga xos (so'z, intonatsiya, mimika, holat, yurishi, kiyimi) xususiyatlarni ifodalaydi. Ushbu komponent aniq mehnat faoliyati sharoitida insonlar bilan ishlash talab qilinadigan turli ko'nikma, malaka va uslublarni qamrab oladi.

3. Mutaxassislarni axloqiy-psixologik tayyorgarligi o'zida ma'naviy bilimlar, e'tiqod, ishda (o'qishda) yuqori axloqiy xulq odatlari, kasbiy ma'naviy-psixologik va qadriy munosabalar; muhim ahamiyatga ega bo'lgan kasbiy axloqiy-psixologik sifatlar: mehnatsevarlik, javobgarlik, huquqiy yetuklik, kasbiy burchga sodiqlik, hamkorlikka tayyorlik, ziddiyatga bormaslik, o'ziga talabchanlik va boshqalarni mujassamlashtiradi.

4. Mutaxassisning kasbiy-psixologik tayyorgarligi. Mazkur komponent o'zida mehnatda, mehnat jamoasida o'ziga xos psixologik bilimlarga ega bo'lish, ish jarayoni bilan bog'liq turli vaziyatlarda psixologik jihatlarga e'tibor qaratish, uning ahamiyatini baholay olish, mehnat samaradorligini orttirish yo'llarini ishlab chiqishni o'rganish; psixologik usullar va faoliyatni tanlay olish qobiliyati, kasbiy nostandart va tipovoy vazifalarni hal etish samaradorligini orttirish; o'z shaxsini kasbiy rivojlantirish yo'llarini psixologik yo'l bilan aniqlash ko'nikmalarini egallashni qamrab oladi [5, 42-b.].

Oliy ta'lim muassasalarida pedagogik kadrlar tayyorlash tizimining muhim yo'nalishi o'qituvchilar tayyorlashning psixologik mazmun va shakllarini takomillashtirishdan iborat. O'qituvchi nafaqat fanga oid vazifalarni hal etishi, kasbiy o'qitishi, balki bo'lajak mutaxassislarni intellektual, ijtimoiy va shaxsiy rivojlantirish texnologiyalarini egallashi, muvofiq kompetensiyalarni egallashga tayyorlashi lozim. O'quv jarayonida o'qitishning faol shakllari: psixologik treninglar, ishchan va rolli o'yinlar, laboratoriya amaliyotlarini va boshqalarni qo'llash zarur.

Adabiyotlar

1. Колмагорова Л.С. Диагностика психологической культуры школьников: практическое пособие для школьных психологов / – Москва: Изд-во ВЛАДОС-ПРЕСС, 2002. – 360 с.
2. Компетентностный подход в педагогическом образовании [Текст] /под ред. В. А. Козырева, Н. Ф. Радионовой, А. П. Тряпицкой. – СПб.: Изд-во РГПУ им. А. И. Герцена, 2005. – 392 с.
3. Романова О. В. Формирование профессиональной компетентности учителя химии в условиях информатизации образования. – Ростов н/Д. : ИПО ЮФУ, 2011. –153 с.
4. Романов К.М. Психологическая культура: проблемы и перспективы исследования // психологическая культура человека: Теория и практика: материалы научной конф., 27-28 февраля 2012 г., – Саранск, 2012, – С. 58-76.
5. Sursock, A., Smidt, H., & Davies, H. (2010). Trends 2010: A decade of change in European higher education. Brussels: European University Association. Retrieved from http://www.eua.be/fileadmin/user_upload/files/-publications/eua_trends_2010.pdf.

KOMPETENTLI-YO'NALTIRILGAN TOPSHIRIQLAR(KYT)NING METODIK JIHATDAN QO'LLANILISHI

Ergasheva G.S., TDPU dotsenti, p.f.d. (DSc)

Sarimsoqova S. M., Farg'ona viloyati Beshariq tumanidagi 23-umumiy o'rta ta'lim maktabi biologiya fani o'qituvchisi

Maqolada ta'limda kompetentli-yo'naltirilgan topshiriqlar(KYT)ning mazmuni, metodik jihatdan qo'llanilishiga oid metodik tavsiyalar yoritilgan.

Tayanch so'zlar: ta'lim, kompetensiya, kompetentli-yo'naltirilgan topshiriqlar, bilim, ko'nikma, malaka.

В статье раскрыто содержание компетентностно-ориентированного задания (КОЗ) в образовании, методические рекомендации по его применению.

Ключевые слова: образование, компетенция, компетентностно-ориентированные задачи, знания, умения, квалификации.

The article discloses the content of the competence-oriented task (COT) in education, methodological recommendations for its application.

Key words: education, competence, competence-oriented tasks, knowledge, skills, qualifications.

Ta'limda yangi standartlarga o'tishning asosiy sababi maktab bitiruvchilari kompetensiyasi shakllanganlik darajasining past ekanligidir. Kompetensiya– bu to'plangan bilimlarni amalda kundalik hayotda qo'llash qobiliyati sanaladi. Ta'limning asosiy vazifasi aynan shu kompetensiyalarni rivojlantirishdan iborat. Ushbu maqsadni amalga oshirishning samarali yo'llaridan biri ta'lim jarayonida kompetentli-yo'naltirilgan topshiriqlardan foydalanish hisoblanadi. Kompetentli-yo'naltirilgan topshiriqlar (KYT)dan foydalanish darsning an'anaviy shaklda tashkil etishdan, o'quvchilarning universal o'quv faoliyatlarini tashkil etishga hissa qo'shadi; o'quvchilarga yangi, o'quvchilar uchun notanish, kutilmagan fanlararo vaziyatlarda o'zlashtirgan bilim, ko'nikma va malakalarni qo'llash uchun sharoit yaratadi; va natijada o'quvchilar tomonidan hayotiy topshiriqlarni hal qilish tajribasini egallashga hissa qo'shadi.

Kompetentli-yo'naltirilgan topshiriqlar to'plami – bu umumiy kompetensiyalarni shakllantirish va baholash uchun o'quv-uslubiy birlashma tomonidan shakllantiriladigan hamda biologiya fani mazmunini o'zlashtirish jarayonida o'quvchilarning umumiy kompetensiyalarini shakllantirishga xizmat qiladigan manbadir.

Kompetentli-yo'naltirilgan topshiriqlardan qanday foydalanish mumkin?

Kompetentli-yo'naltirilgan topshiriqlarni metodik jihatdan qo'llanish doirasi juda keng.

МУНДАРИЖА

Умаров А.Ю.	Ижтимоий ҳамкорлик асосида аниқ ва табиий фанларни ўқитиш самарадорлигини оширишнинг педагогик тизими	3
Абдуллаева Б.С.	Математика ўқитишни узлуксизлиги ва узвийлигини таъминлаш масалалари	5
Джурраев Р.Х.	Как организовать исследовательскую деятельность учащихся	10
Burdur Mehmet Akif Ersoy	XXI yüzyıl yaşam becerileri ve becerilerin eğitimdeki yeri	14
Юнусова Д.И.	Математика ўқитувчисининг инновацион компетентлигини шакллантириш муаммолари	18
Усаров Ж.Э., Бозоров Х. Н. Ибраимов Х. И.	Таълимга компетенциявий ёндашув педагогик таълимнинг инновацион кластерининг функционал блоки сифатида	20
	Бўлажак ўқитувчиларнинг инновацион педагогик маҳоратини ривожлантириш ижтимоий-педагогик зарурат сифатида	24
Азимов И.Т.	Одам ва унинг саломатлиги курсини ўқитишда табиий фанлар ўртасидаги синхрон ва асинхрон боғланишларни шакллантириш методикаси	26
Нигматов А. Н., Расулов А. Б.	Миллий географик таълим: кеча, бугун, эртага	31
Qo'qonboyeva Sh.R., Turdiyev N.Sh. Махмудов А.Х.	Bo'lajak fizika fani o'qituvchilarininig kasbiy kompetentligini rivojlantirishda veb-kvest topshiriqlaridan foydalanish	39
	Шахматни ўргатиш асосида ўқувчиларда аниқ ва табиий фанларни ўзлаштиришни ошириш	41
Qaraxanova L.M.	Umumiy o'rta ta'lim maktablari biologiya darslarida elektron ta'limiy vositalardan foydalanish – samaradorlik omili sifatida	44
Якубов Ж.Н. Abduxalilova D.M.	Шахматни ўргатишда математика ва геометриянинг ўрни	47
	Talabalarda xavfsizlik madaniyatini shakllantirish muammosining nazariy aspektlari	49
Ahadova Q.Z.	Arximed jismlari va muntazam ko'pyoqlar mavzusini" rang barang fikrlash" innovatsion usuli yordamida o'tish	51
Akmalov A.A., Abdulahobov D.A. Dadahodjayeva M.R.	Sodda va murakkab foizlarni o'qitishda kasbiy kontekstdagi masalalardan foydalanish	53
	Kasb-hunar kollejlariida kimyo fanini o'qitishning dolzarb muammolari	55
Djuraeva B.A.	Bo'lajak tabiiy fanlar o'qituvchilarining axborot texnologiyalari bilan ishlash ko'nikmasini rivojlantirishda innovatsion va pedagogik ta'lim texnologiyalarining o'rni	59
Ergasheva G.S., Saidova K., Fayzidinova M.	Bo'lajak mutaxassislarining kasbiy-psixologik tayyorgarligining o'ziga xos xususiyatlari	61
Ergasheva G.S., Sarimsoqova S. M.	Kompetentli-yo'naltirilgan topshiriqlar(kyt)ning metodik jihatdan qo'llanilishi	63
Eshmamatova D.B. Jabborov M., Raxmatullayev O.	Matematika va uning hayotdagi o'rni haqida fikrlar	65
	Tekislikda o'qqa nisbatan simmetriya va uning analitik ifodasi	67
Jo'rayeva M.	Bo'lg'usi matematika o'qituvchilariga dialogli texnologiyani o'rgatish haqida	70
Karabayeva M.A., Hoshimov A.A., Suvonov Sh.N. Karimov A.A.	Matematik usullardan foydalanib amaliy masalalarni yechish	73
	Qurilishda axborot texnologiyalari fanidan multimediali ilovalar shakllantirish va ulardan foydalanishning metodik asoslari	74
Kenjayev R., Mamadiyorov D.	Informatika fanida o'quvchilarga algoritm tushunchasini o'rgatishning ayrim masalalari	77
Kenjayev Sh., Isaqulov Sh.	Maktabda ba'zi matematika masalalarini yechilishida dirixle prinsipining qo'llanishi	78